

۲۰۲۱ / ۱۲ / ۲۶

کاندید اکادمیسین سیستانی

آیا اصلاحات امانی، غلط بود یا عمداً غلط تعبیر میشود؟

دولت های ملی مکلف اند تا برای رفاه و سعادت جامعه خود دست به کار شوند و با تدوین برنامه ها و تنفیذ قوانین مدنی قبل از همه عدالت را در جامعه تأمین نمایند.

شاه امان الله نیز وقتی به عنوان نماد مشروطیت به قدرت رسید ، دم از استقلال و تأمین عدالت زد، و می باید به وعده اش عمل میکرد و جامعه را که سالیان متمادی به علت فقدان استقلال کامل سیاسی و نبود قوانین و نهادهای قضائی و حقوقی به انواع بدبختیها و بی عدالتی های اجتماعی روبرو بود، از ورطه فلاکت و بدبختی نجات بدهد و بجای آن یک دولت ملی استوار برپایه های ارکان سه قوه (اجرائیه، تقنینیه و قضائیه) ایجاد نماید. برای تحقق چنین

هدفی او پس از کسب استقلال کامل سیاسی از استعمار شاه امان الله در لباس سربازی در ۲۸ فبروری ۱۹۱۹

انگلیس (که نخستین دست آورد بزرگ مشروطه خواهان بود) دست به ابتکار تدوین یک سلسله قوانین و نظامنامه ها (در حدود ۷۷ نظامنامه) در عرصه های مختلف شئون اجتماعی و اقتصادی و حقوقی زد که نخستین آن تصویب قانون اساسی «نظامنامه اساسی دولت علیه افغانستان» با عالی ترین مبادی حقوقی بود.

محقق بلندپایه افغان، داکتر عبدالرحمن زمانی، مقاله ای دارد تحت عنوان «اصلاحات علت اغتشاش یا قربانی اغتشاش؟» (در چار بخش). نویسنده در این مقاله بحال نویسندگانی افسوس میخورد که هنوز هم تفاله تبلیغات یکصد سال قبل انگلیس را علیه امان الله خان نشخوار می کنند. این مقاله بجواب باری جهانی نوشته شده که علت سقوط امان الله را اصلاحات قبل از وقت دانسته است.

داکتر زمانی مینویسد: «با وجود یکه درین اواخر خوشبختانه کتب متعددی پیرامون ظهور و سقوط سلطنت غازی امان الله خان و علل آشکار و پنهان شکست نهضت امانی و پیامد های آن به نشر رسیده اند ، متأسفانه بنظر میرسد که عده از نویسندگان و مورخین محترم ما تاحال نتوانسته اند خود را از ساحه نفوذ تبلیغات تخریبی استعمار انگلیس رها کنند . اگر دیروز با استفاده از اعتقادات مذهبی عوام، و فعالیت رهبران مذهبی به عنوان ابزار علیه رژیم امانی استفاده شد، امروز هم عده

د پائو شمیره: له ۱ تر ۴

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابلې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرو مخکي په خیر و لولئ

ی از قلم بدستان ما یا ناآگاهانه و یا هم شاید آگاهانه برای تیرئه نمودن عناصری که در خدمت استعمار قرار داشتند، بشکل دیگری به ترور شخصیت غازی امان الله خان ادامه میدهند.

آنها چون امروز دیگر نمیتوانند ادعا کنند که برای دست داشتن استعمار انگلیس در سقوط نهضت امانی سندی را مشاهده ننموده اند، اینبار با تکرار تبلیغات دشمن، از اصلاحات امانی بحیث حربیه استفاده میکنند. امیدوارم با بازنگری موضوعات اصلاحات و اغتشاشات بتوانم درین زمینه معلوماتی را خدمت هموطنان عزیز خود تقدیم کنم.

شاه امان الله خان در همان اعلامیه تاریخی ۲۸ فبروری ۱۹۱۹ خود راجع به اهداف عمده سلطنت خود گفته بود: «وقتی که ملت بزرگ من تاج شاهی را بر سر من نهاد، من عهد بستم که بایستی دولت افغانستان مانند سایر قدرت های مستقل جهان در داخل و خارج کشور آزاد و مستقل باشد. ملت افغانستان در داخل کشور آزادی کامل داشته از هر گونه تجاوز و ظلم مصئون و مردم فقط باید مطیع قانون باشند و بس. کار اجباری و بیگارد تمام رشته ها ممنوع و ملغی است. حکومت ما در افغانستان اصلاحاتی خواهد نمود که ملت و مملکت ما بتواند در بین ملل متمدن جهان جای مناسب مقام خود را حاصل نماید. من در اجراءات امور کشور مشورت را به حکم و شاور هم فی الامر رهبر قرار خواهم داد.»

زمانی از قول یکی از شعرای معاصر زبان پشتونقل قول میکنندکه گفته است: «در تاریخ افغانستان هیچ پیشوایی مثل امان الله خان به ملت و ترقی اش آنقدر علاقه دیوانه وار، عمیق، صمیمانه و صادقانه نشان نداده است. علاقه امان الله خان برای سعادت، عصری ساختن و ترقی ملتش، علاقه یک شاه نه، بلکه علاقه یک شاعر، هنرمند و نقاش بود که بیشتر با احساس افاده میشد. ولی از آنجائیکه ملت های خفته زبان احساس هنرمندان و شاعران خود را دیر درک، میکنند، همانطور هم احساسات نیک و علاقه پاک، این شاه وطن دوست خود را هنگامی درک کردند، و اشک ندامت و افسوس ریختند که او دیگر از آنها و آغوش گرم کشور عزیزش، که تا سرحد جنون به آن عشق می ورزید، بسیار دور رفته بود و امکانات باز گشتش وجود نداشت. وی دیگر با وجودی که حیات داشت، برای ملتش مرده بود، و آن زبان هائی هم که به ذکرش گشوده میشدند، یکی بعد دیگر قلم شدند.» (غازی امان الله خان دافغانستان د خپلواکی ستوری، ص ۱۸۳)

داکتر زمانی علاوه میکند: «غازی امان الله خان، ریفورم و اصلاحات را از شخص خود، اعضای خانواده خود، دربار و مامورین بلند پایه دولت آغاز نمود. آتش نظامی سفارت انگلیس در کابل، در یکی از راپورهای خود از مزاحمتی یادآوری میکند که تخریب دیوار باغ ها بمنظور زیبایی شهر در ناحیه مسکونی شهر کابل ایجاد کرده و آن قسمتی از ملکیت علیا حضرت مادر شاه، سردار عنایت الله خان برادر شاه و سپهسالار محمد نادرخان را در بر میگرفت.» (اسناد آرشیو هند بریتانوی، یادداشت های آتش نظامی سفارت کابل، ۱۹۲۳، ۳۷)»

د پانو شمیره: له ۲ تر ۴

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

زمانی در همین مقاله زیر عنوان «اهداف اصلاحات» مینگارد:

«به پیروی از آرمانهای جنبش مشروطه خواهی، که امواج آن در رساندن امان الله خان به کرسی اقتدار نقش داشت، ایجاد یک نظام جدید سیاسی از اولویت های امان الله خان بود. خواسته های جوانان افغان در پهلوی حصول استقلال کامل سیاسی کشور، اصلاحات در امور اداری و تشکیل یک حکومت مشروطه، که شاه در آن مطلق العنان نباشد و مردم هم در تصمیم گیری نقش داشته باشند، را در برداشت. گرچه مشروطه خواهان تا سال ۱۹۲۸ موفق به تشکیل کدام حزب سیاسی نشدند، اما آزادانه به فعالیت های سیاسی خود دوام داده و روحیه انتقاد و قضاوت آزاد در برابر دولت را در بین جوانان پرورش دادند. (بقول غبار، هیچ کدام از روشنفکران سیاسی افغانستان در دوران دولت امانی به حبس سیاسی یا اعدام محکوم نشدند.)

اهداف عمده اصلاحات دوره امانی در قدم اول تأمین وحدت ملی و بعد از آن ترقی، انکشاف و پیشرفت مملکت بود. شاه امان الله توجه زیادی به ایجاد یک دولت مستقل ملی و مرکزی، دور از قبیله گرایی و موضوعات مربوط به قانونیت و مشروعیت داشت، و به همین منظور شخصاً سفرهایی به مشرقی (دوبار)، قندهار، مزار شریف و قطغن داشت. و ضمن تفتیش دوائر دولتی خود را از شیوه تطبیق قانون آگاه میساخت. در این سفرها او را مأمورین وزارتخانه های مختلف همراهی میکردند. او ازین طریق میخواست احترام به قانون را در ذهن مأمورین دولتی جایگزین ساخته و مردم را با ضرورت پیروی از قوانین نافذه آشنا سازد. او در پهلوی مجازات کسانی که مرتکب خلاف ورزی از قوانین شده بودند، به آن مأمورینی که وظایف شانرا درست پیش برده بودند، مکافات میداد.

غازی امان الله خان کوشید تا توسط سلسله ای از پلان های انکشافی و اصلاحی، افغانستان را به یک کشور پیشرفته و مدرن، غیروابسته و متکی بخود تبدیل کند. اهداف عمده اکثر نظامنامه ها توجیه و ایجاد یک سیستم اداره مرکزی در سطوح مختلف ملی، و لایتنی، ولسوالی و حتی دهات بود. هدف بعضی از نظامنامه ها هم ازدیاد عواید دولتی، بهتر ساختن جمع آوری مالیه، بهبود امنیت، ارائه خدمات بسیار مهم (بشمول معارف و مکاتب نسوان، مطبوعات، ورفاه عامه)، و اصلاحات کلتوری و اجتماعی بود، تا هویت ملی افغان ها را در سطح جهانی تثبیت کند.» (داکتر زمانی، آرشیف مقالات، اصلاحات امانی علت اغتشاش یا قربانی اغتشاش (قسمت اول)، افغان جرمن آنلاین ۲۰۱۲/۹/۲۸)

نویسنده و تحلیلگر دیگر افغان آقای میر عبدالواحد سادات در رابطه به جایگاه تاریخی شاه امان الله مینویسد: «از امیر شیر علیخان و شمس النهار که جدل تاریخی سنت و تجدد مطرح میگردد و با جنبش مشروطیت اول و دوم و با انفاذ نخستین قانون اساسی و تاسیس اولین دولت ملی که جدل تاریخی علم و جهل در مفاهیم مشروعه و مشروطه مطرح میگردد، جایگاه تاریخی و پر افتخار شاه امان الله با مفاهیم استقلال، بانی قانون اساسی و بنیاد گذار دولت ملی، معمار قانون سالاری،

د پانو شمیره: له ۳ تر ۴

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوئې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلپکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په خیر و لولئ

ازادی و ... مدنیت ، حیات مدنی و مدرنیزیم مشخص می‌گردد . که در جانب مقابل دشمنان ترقی و تمدن به تحریک استعمار انگلیس و زیر نام مدافعان شریعت قرار دارد که ملای لنگ و بعداً حبیب اله کلکانی سمبول های آن است و از همان زمان و طی صد سال اخیر و تا کنون همین دو خط اصلی تاریخی به اشکال متفاوت تداوم دارد .

بدون شک تمام رهبران و زعمای دولتی باید در زیر زره بین نقد قرار بگیرند تا سره و ناسره از هم جدا گردد .

معلوم دار است که شاه امان الله نیز مرتکب اشتباهات گردیده است که نقاد منصف و نقد علمی انرا با نظر داشت روح همان زمان بررسی مینماید که متأسفانه اکثراً ما افغانان بدور ازین شیوه علمی بدور ، به سپید و سیاه سازی ، نفی و یا بت سازی عادت کرده ایم . آنچه در احوال کنونی مبرمیت دارد این واقعیت است که : بدون درک دقیق از مفاهیم دولت ملی ، حاکمیت قانون و ازادی و مبارزه تاریخی مشروطه خواهان و شاه امان اله ما هیچگاهی نخواهیم توانست بر منجلا ب کنونی فایق آییم و در برابر اخلاف ملای لنگ و دشمنان ترقی افغانستان موفق گردیم . «(کامنتی درپای مقاله «ارواح خبیثه»

در برگه فیسبوک "کابل شهر رویا های ویران" درباره شاه امان الله نوشته شده «او کسی نیست که مهره های برخاسته از گیر و دار تشنج ها و خانه جنگی ها او را لقب و مقام قهرمانی بدهد و یا از او این القاب را بگیرد، او بانی استقلال است. او غازی نبرد استعمار است. او آغاز گر عدالت اجتماعی است. ایجاد گر پیشرفت و مدنیت است . پشت پا زننده تاج و تخت است. آغاز گر مبارزه از فامیل خود است. مرد منورست که تابو شکن است. هنجار شکن است. عیاری است از رگ شاهانه که انتخاب زندگی درویشانه را کرد ،مرد فرزانه کشور امان افغان افتخار افغانستان جای تو در قلب انسان های روشنفکر وطن دوست و عدالتخواه همیشه جاودان است.» (2 december-2016)

د پانو شمیره: له ۴ تر ۴

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ